

Gillbergcentrum
Sahlrenska Akademin

GÖTEBORGS UNIVERSITET

ESSENCE-dag 2

Läkarens arbete

/Elisabeth Fernell

Utvecklingsneurologiska enheten, Barnkliniken,
Skaraborgs sjukhus, Mariestad

Gillbergcentrum, Göteborgs universitet

Innehåll

Läkarens del i:
Funktionsutredning

Medicinsk bedömning/utredning, medicinsk behandling

Läkarens del när det gäller planering av stöd och insatser

Några organisatoriska aspekter

Funktionsutredning – läkarens del

- Bidra till utvecklingsanamnesen: olika utvecklingsområden, inkl. beteende, uppfödning, ätande, sömn, syn, hörsel, förekomst av regression?
- och att samtidigt väga in medicinska faktorer
- BVC journ. kan innehålla markörer för utvecklingsavvikelser
- Barnets sociala situation; hemma, i förskola/skola
- Uppmärksamma barn med ”dubbla risker”
- Uppmärksamma områden som behöver kartläggas närmare

Att undersöka barnet

Del i funktionsbedömningen och del i den medicinska bedömningen

Status

Kroppsmått; längd, vikt, huvudomfång, SD

Hjärta, puls, blodtryck

Stigmata, yttre avvikelser

Neurologi; tonus, asymmetrier, muskelkraft, balans, koordination, fötter, rygg, ögonmotilitet, hud

Bedömning/utredning med tanke på orsak till funktionsavvikelser/funktionsnedsättning

- Vilka ledtrådar ger anamnes och status?
t.ex. hereditet, pre - och perinatale förhållanden
- Ny kunskap t.ex. inom genetiken
- Nya undersökningsmetoder genetiska, t.ex. CGH-array
"copy number variants" (CNV)
- Nya behandlingar
Nya farmakologiska behandlingsstudier
Andra behandlingsstudier, kognitivt/pedagogiskt inriktade behandlingar

Funktionsbeskrivande diagnos - orsaksdiagnos

Orsaker

Prenatala faktorer - genetik/kromosomer
förvärvade prenatala orsaker

Perinatalt tillkommande skademoment
hos för tidigt födda barn och hos fullgångna barn

Postnatalt tillkommande skademoment

Medicinsk utredning

Anamnesen

Status

Riktade, specifika undersökningar, provtagningar

Relateras till "tyngden" i funktionsnedsättningen och till vad man kliniskt misstänker

Prenatala, genetiska orsaker

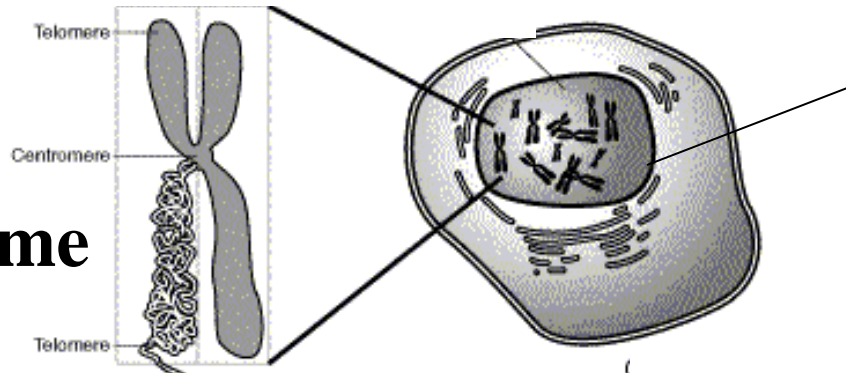
Kromosomala avvikelser, numerära, strukturella - deletion, duplikation, translokation, submikroskopiska förändringar

Monogena tillstånd

Nedärvda tillstånd och nymutationer

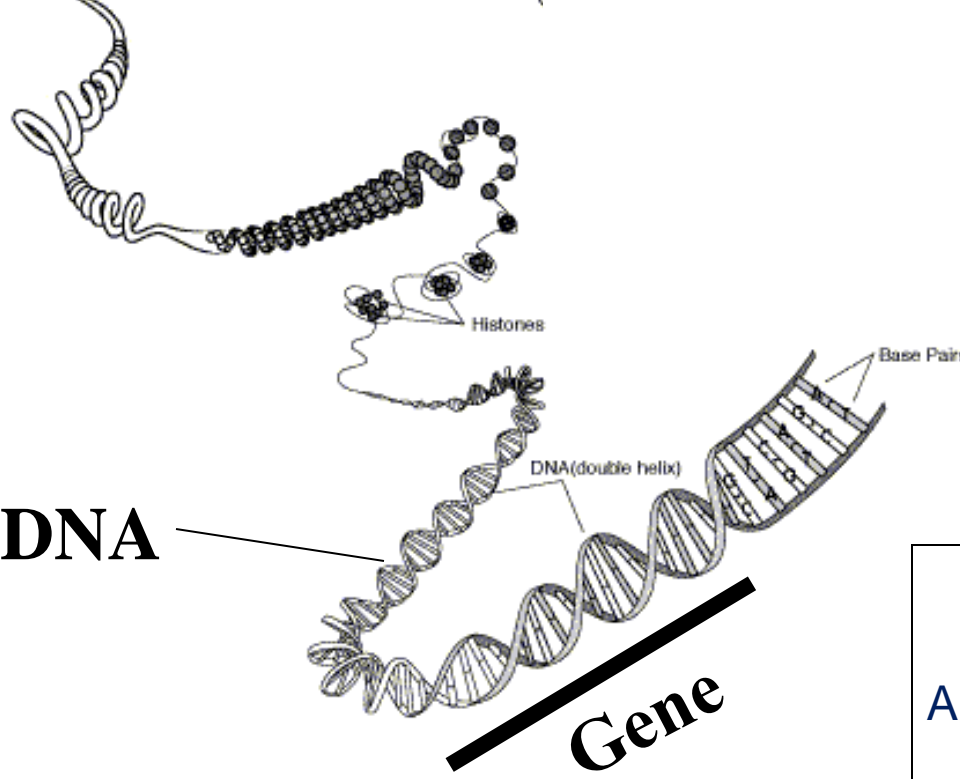

Cell

Cell nucleus with
genetic material

Chromosome

DNA

Gene

Bild från
Prof. Niklas Dahl
Akademiska sjukhuset
Klinisk Genetik

Klinefelters syndrom (XXY)

Mycket vanligt med kognitiva funktionsproblem

Förekomst ca 1/600 pojkar

Ssk koncentrationssvårigheter/ADHD/"ADD"

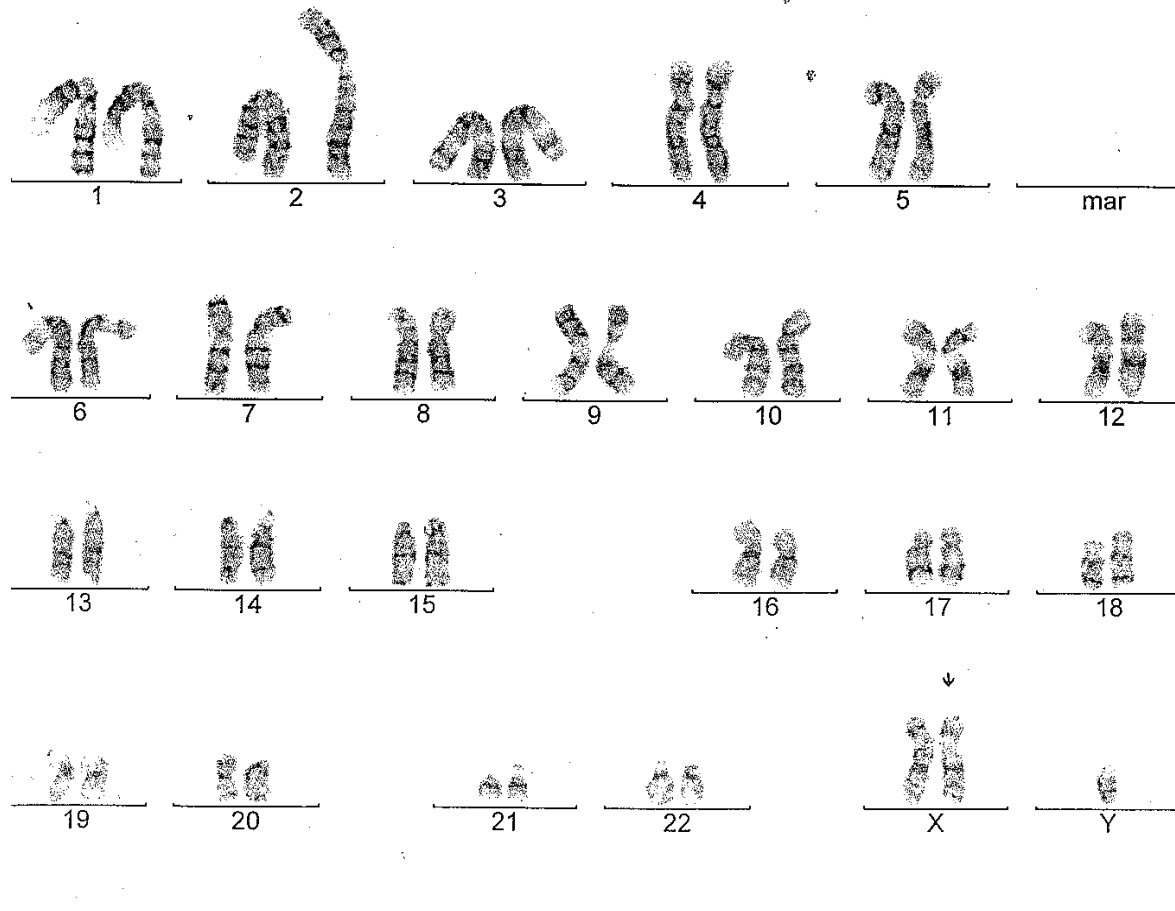
Överrepresentation av individer med bristande språklig utveckling, verbala resultat < icke-verbala

En del har en lindrig utvecklingsstörning

Medicinsk aspekt; testosteronbrist

(bra information finns på nätet av Hagenäs L, och Ågrenskas nyhetsbrev)

Kromosomanalys från en pojke med Klinefelters syndrom

22q11-deletionssyndrom

Förekomst: ca 1 av 4000 födda barn, som regel nymutation
Medfödda hjärtfel, i mjuka gommen en svaghet eller gomspalt som påverkar talet, Infektionskänslighet

Inlärningssvårigheter, många med lindrig utvecklingsstörning, med ADHD, och med symtom inom autismspektrum

(Niklasson och Gillberg 2010)

Mutation i en enskild gen, exempel

Fragil X-syndromet

Mutation i en gen på X-kromosomens långa arm

Flickor med Fragil X kan ha en lindrig utvecklingsstörning, ofta med psykiatriska symtom som ängslan, oro

Pojkar med fragil X har vanligtvis en svårare utvecklingsstörning

Förekomsten hos flickor är ca 1/6000 födda, och hos pojkar ca 1/4000 födda

Neurofibromatos typ 1 (Recklinghausen)

Symtom från hud, ögon, skelett, nervsystem; hos ungefär hälften med NF förekommer inlärningssvårigheter, lindrig utvecklingsstörning kan förekomma, ADHD/DAMP vanligare än hos befolkningen i allmänhet

Mutation i en gen på kromosom 17, nymutation eller nedärvd,
Förekomst: 1/3000 födda

Café-au-lait fläck

För diagnos Neurofibromatos typ 1 minst 6 fläckar samt ytterligare symtom

CHARGE syndrom

- Förekomst ca 1/10.000
- Mutation i en gen som har betydelse för den tidiga fosterutvecklingen av flera viktiga organsystem
  - Mycket varierad svårighetsgrad i den kliniska bilden
- Alla begåvningsnivåer
  - Ökad andel med intellektuell funktionsnedsättning
- Ökad andel med ASD
(Johansson et al. 2006)

Fragil X syndrom

Syndromet är den vanligaste ärftliga orsaken till utvecklingsstörning och orsakas av en mutation av en gen lokaliserad på X-kromosomen

Williams syndrom

Ca 5-10 barn föds per år i Sverige med WS
Deletion, kromosom 7
Oftast en nymutation
Supravalvulär aortastenosis vanligt
Ökad risk hypothyreos
Vanligen lindrig till måttlig utvecklingsstörning
Koncentrationssvårigheter
Ökad ljudkänslighet vanligt
Ca 10% utvecklar autism
Speciella beteendemässiga drag.
Typiskt är en påtaglig pratglädje,
Samtidigt finns stora brister i språkförståelsen (Gillberg och Rasmussen 1994)

Rett syndrom

Ca 1/10.000 födda flickor
Näst efter Down syndrom den
vanligaste enskilda
sjukdomsorsaken
till svår utvecklingsstörning hos
flickor

För en del är den första
diagnos (funktionsbeskrivande)
som ställs autism

Många medicinska aspekter

[www.socialstyrelsen.se/
ovanligadiagnoser](http://www.socialstyrelsen.se/ovanligadiagnoser)

Fetal alcohol spectrum disorder

“Prenatal alcohol exposure and neurodevelopmental disorders in children adopted from eastern Europe”

71 barn adopterade från östeuropa undersöktes; 52% hade FASD, 23% hade utvecklingsstörning, 9% hade autism, 51% hade ADHD

(Landgren et al. 2010)

Det är större skillnad mellan hjärnan hos ett barn som är fött i v 28 och ett fullgånget barn än mellan ett 3-månaders barn och en vuxen

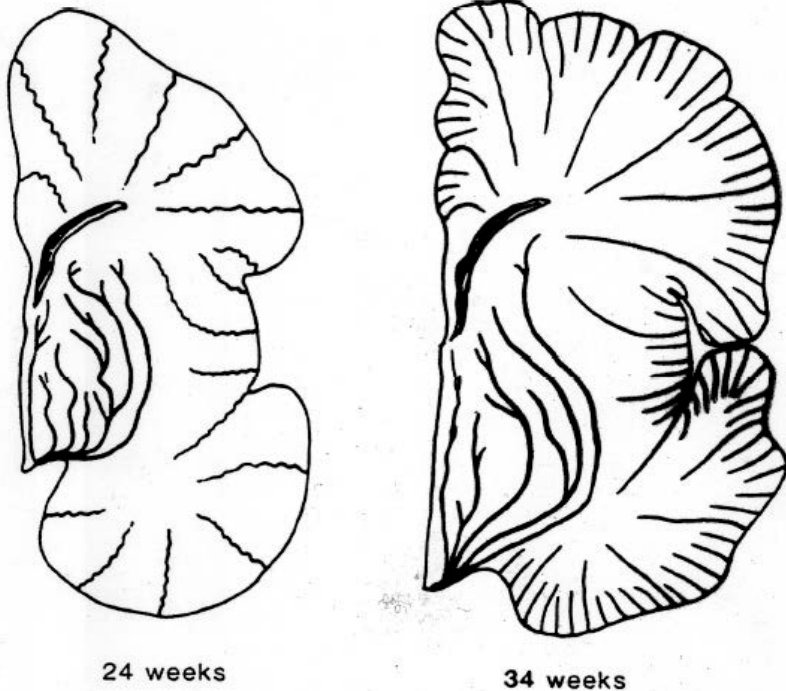
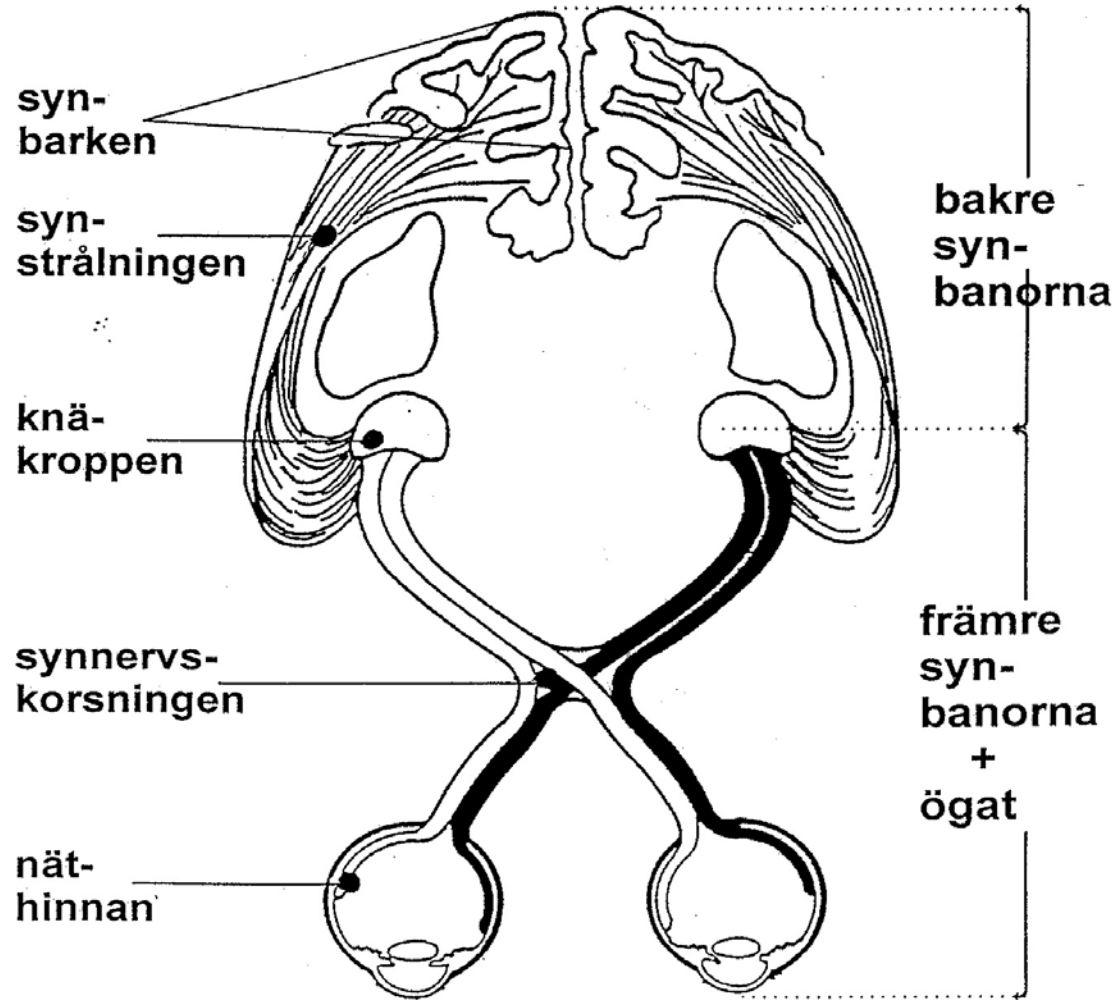

Fig. 4. Diagram, based on injected preparations, to show how blood supply to the cerebrum changes with maturity. The increasing complexity of vessel patterns in the cortex and white matter reflects the elaboration of neuronal processes. (From Wigglesworth and Pape 1978, reproduced with permission.)

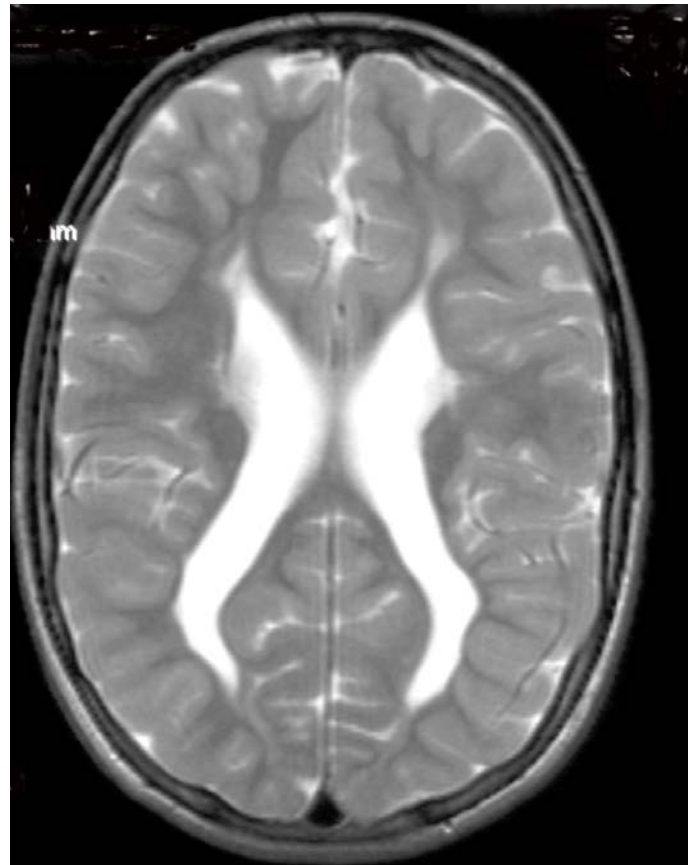
Uppföljningsstudier av barn födda extremt för tidigt (< v. 28)
“Increased risk for inattention, socio-communicative problems and emotional difficulties in individuals born extremely preterm”

(Johnson and Marlow 2014)

SYNSYSTEMET

Vidgade sidohålrum i hjärnan

Stöd/behandling/habilitering/insatser

- Till barnet: pedagogiska insatser, vid vissa tillstånd
medicinsk behandling
- Till föräldrar: olika stödinsatser, föräldrautbildning, ev. LSS
- Generellt problem: att så mycket av stödet är
diagnosbundet, borde vara relaterat till
funktionsproblematiken
- Vi behöver ESSENCE
mottagningar!
Utredning - och
uppföljning/insatser
av team med "bredd"

"En ingång, en
dörr"